

Thuis in de toekomst

Ook in de toekomst is wonen een eerste levensbehoefte; veiligheid en comfort behoren alle tot de basisbehoeften en dragen bij aan de levensvreugde. 'Thuis' gaat echter verder dan 'huis'; verbondenheid aan een plek, een gemeenschap, zijn essentiële onderdelen van dit begrip en overstijgen het begrip 'huis'. De Duitsers hebben er het mooie begrip "Heimat" voor; de plek waar je vandaan komt en waar je je thuis voelt. 'Thuis' is evengoed een mentale toestand als een plaats. Iets wat dicht bij 'welbevinden' staat; men is waar men hóórt en wíl zijn. Tegelijkertijd roept dit begrip ook direct de problematiek van vandaag op: de toenemende mobiliteit en migratie leiden tot ontworteling en niet zelden tot een existentiële angst; mensen raken vervreemd van hun directe omgeving en burens. Het begrip "thuis" raakt zo uit zicht. En dat terwijl 'thuis zijn' voor iedereen een voorwaarde is voor een goed en bevredigend leven, in samenhang met elkaar.

Megatrends beschrijven de 'aardscholtektoniek' onder onze maatschappij: veranderingen die driver zijn van toekomstige ontwikkelingen. Voorgaande bespiegeling raakte aan een belangrijke megatrend van vandaag: demografische verschuivingen en toenemende mobiliteit. De onthechting van bevolkingsgroepen en grootschalige immigratie. Deze staat in verband met nog een grote -wellicht belangrijkste- hedendaagse trend: de door menselijke activiteit veroorzaakte veranderingen in klimaat en ecologie. Milieuverontreiniging, ecologische verschraving en zeespiegelstijging bedreigen onze menselijke conditie fundamenteel. Een derde Megatrend is de technologische ontwikkeling die leidt tot een voortgaande automatisering en toepassingen van steeds verdergaande kunstmatige intelligentie. Deze drie Megatrends zullen ons gevoel van wat 'thuis' is in de toekomst sterk gaan beïnvloeden. Ik wijd hier in het volgende kort op uit.

Momenteel wordt onder invloed van de hoogconjunctuur een forse bouwambitie geformuleerd; Nederland moet nog een miljoen woningen toevoegen aan de voorraad (mede door de verwachte netto immigratie). Tegelijk staat een ingrijpende vernieuwing van de voorraad uit de naoorlogse jaren op de agenda en zal door de invloed van de energietransitie (gasloos) ook de rest van de bestaande voorraad ingrijpend moeten worden aangepakt. Een opgave van bijna Deltawerken-achtige proporties, waar men zich in Nederland nog onvoldoende bewust is. Ook eentje die ook gesegmenteerd wordt 'aangevlogen' waardoor niet zelden het grote plaatje wordt gemist.

Tegelijk biedt deze grote opgave ook aanleiding om het fenomeen 'thuis' te overdenken: *hoe kunnen wij de enorme investeringen die voortkomen en noodzakelijk worden uit de verduurzaming en het klimaatbestendig maken van onze samenleving, tevens inzetten voor het realiseren van een 'thuis' voor zoveel mogelijk mensen, wetende dat dit steeds minder vanzelfsprekend is vanwege de toegenomen mobiliteit en diversiteit?*

Hebben wij inderdaad te maken met een nieuw Deltaplan dat centraal in onze 'mental map' moeten worden gesteld en dat -door zijn afmetingen- leidraad wordt voor de vormgeving van onze identiteit in de komende decennia, niet ongelijk aan het Deltaplan in de jaren zestig en zeventig? Daarenboven: is het denken in termen van 'thuis' niet enorm complementair en versterkend aan 'duurzaamheid' en 'klimaatbestendig' juist omdat het een grote lokale betrokkenheid van bewoners bij hun woonomgeving veronderstelt? Zullen

de grote investeringen in de ruimtelijke en gebouwde structuren die komende jaren noodzakelijk zijn niet ook op sociaal vlak veel kansen bieden om onze samenleving op solide voet naar de toekomst te zetten?

Grootse woorden, maar hoe vullen we die in? Het antwoord bestaat mijns inziens uit drie hoofdbestanddelen: 1) Maak het creëren van 'thuis' een onderdeel van onze ruimtelijke en sociaal-maatschappelijk agenda; onze Oosterburen hebben inmiddels immers ook een Minister voor Heimat. Doe dit door het introduceren van community-denken en actief betrekken van (toekomstige) bewoners in een vroeg tijdstip in de planvorming. Maak gebruik van lokale organisatiekracht, en identificeer de 'broeibriljanten'; introduceer een soort van "ladder van duurzame community-vorming" in de planvorming; 2) ontmoedig ruimtelijke segregatie; zorg voor 'hele' steden en dorpen. Loop niet in de val dat 'thuis' alleen bestaat voor gelijken in sociaal-cultureel of financieel profiel. Doe dit door het ondersteunen van brede maatschappelijke verbanden (sport, cultuur, zorg, onderwijs), zowel beleidsmatig als in ruimtelijke structuren. Wellicht ook middels aansprekende 'grands travaux'. Woningcorporaties hebben hierin ook een belangrijke taak en zouden hiervoor meer speelruimte moeten krijgen. 3) Gebruik het potentieel van technologie als verbinder; vele apps laten zien dat ze een koppeling tussen mensen in plaats en tijd weten te leggen en daarmee juist het lokale activeren. Vele buurten hebben nu al een buurt-app. De digitale wereld kan een virtuele laag over de buurt leggen die op een krachtige manier mensen verbindt. Het potentieel hiervan is nog onvoldoende gerealiseerd, maar kan enorm versterkend werken op het gevoel van 'thuis'.

Komende decennia zal fors ingegrepen moeten worden in de bestaande ruimtelijke omgeving; grootschalige transformatie van bestaande wijken en aanpassing van infrastructuur. De grote kosten in termen van geld, inzet en aanpassing van levensstijl moeten met een positief -opbouwend- verhaal onderbouwd worden. Dit kán – als we het goed doen- leiden tot een land dat voor alle mensen binnen haar grenzen -van velerlei komaf- meer als 'thuis' wordt ervaren doordat ze er sámen de schouders onder hebben gezet en een gezamenlijk resultaat hebben bereikt dat inclusief, duurzaam en 'resilient' is. Dan moet de ingreep wel vanuit een integrale visie worden vormgegeven en uitgevoerd. Het creëren van een duurzaam 'thuis' voor alle Nederlanders is daarin een mooie gemene deler; een gedeeld verhaal dat tegenwicht kan bieden tegen dreigende vervreemding tussen verschillende bevolkingsgroepen langs financieel-economische en etnisch-religieuze lijnen. Ook een verhaal met meer alledaagse relevantie en minder abstractie dan 'duurzaamheid'. Laat dat nieuwe Deltaplan maar komen!